

The Daughters of Zelophechad

"To Be or Not to Be"

ד"ר אביבה גוטליב זורנברג

1. רש"י: במדבר כ"ז:ד'-ו'

(ד) למה יגרע שם אבינו. אנו במקום בן עומדות ואם אין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו ליבם (ב"ב קיט, ב).
כי אין לו בן. הא אם היה לו בן לא היו תובעות כלום. מגיד שחכמניות היו.
(ה) ויקרב משה את משפטן. נתעלמה הלכה ממנו וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר (דברים א, יז) והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי. דבר אחר ראוייה היתה פרשה זו להכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן (סנהדרין ח, א).
(ו) כן בנות צלפחד דברת. כתרגומו יאות כך כתובה פרשה זו לפני במרום (ספרי קלד) מגיד שראתה עינן מה שלא ראתה עינו של משה.
כן בנות צלפחד דברת. יפה תבעו. אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו (שם).

2. במדבר רבה כ"א:י"א

דבר אחר, ותקרבה בנות צלפחד וגו', גדלה להן וגדלה לאביהן, גדלה למכיר וגדלה ליוסף שכך יצאו ממנו נשים חכמות וצדקניות, מה חכמתן, שלפי שעה דברו, שהיה משה עוסק בפרשת נחלות, (במדבר כו, נג): לאלה תחלק הארץ, אמרו לו אם כבן אנו נירש כבן ואם לאו תתיבם אמנו, מיד (במדבר כז, כה): ויקרב משה את משפטן לפני ה'...

3. ילקוט שמועני: תשע"ג

אלו עומדים בדור המדבר זכו ליטול שכר כולן, ללמדך באיזה שעה עמדו לפני משה בשעה שאמרו ישראל נתנה ראש אמר להן משה והלא ישראל מבקשין לחזור למצרים ואתנה מבקשות נחלה בארץ, אמרו יודעות אנו שסוף כל ישראל להחזיק בארץ שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך אל תהי קורא כן אלא הפרו תורתך עת לעשות לה'...

4. רש"י: במדבר א':א'

וידבר במדבר סיני באחד לחדש. מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה כשיצאו ממצרים מנאן וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם.

5. רש"י: דברים ב':ט"ז

ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אכל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו וידבר אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתחד עמו הדבור בלשון חבה, פנים אל פנים וישוב הדעת – ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל (מכילתא שמות י"ב).
אנשי המלחמה. מן עשרים שנה היוצאים בצבא.

6א. רש"י: במדבר כ"כ"ה

קח את אהרן. בדברי נחומים אמור לו אשריך שתראה כתרך נתון לבנך מה שאין אני זכאי לכך (שם יז).

6ב. רש"י: במדבר כ"ז:י"ח

קח לך. קחנו בדברים אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום (ספרי קמא).

7. תלמוד בבלי: מסכת עבודה זרה י"ז.

אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות בשעת הרגל דבר הפיחה אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר (ישעיהו נד, י) כי ההרים ימוש והגבעות תמוטינה אמר שמים וארץ בקשו עלי רחמים אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר (ישעיהו נא, ו) כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה אמר חמה ולבנה בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר (ישעיהו כד, כג) וחפרה הלבנה ובושה החמה אמר כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו שנאמר (ישעיהו לד, ד) ונמקו כל צבא השמים אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא [והא הכא בעבירה הוה ומית] התם נמי כיון דאביק בה טובא כמינות דמיא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת ואמר רבי לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי.

8. שפת אמת: 4-173

אך איתא יש קונה עולמו בשעה אחת. פי' כדאיתא כל אדם יש לו עולם בפ"ע עפ"י מ"ש מו"ז ז"ל שהעולם נק' ע"ש ההעלם ע"ש פ' שלח. לזה כל אדם יש לו איזה העלם והתנגדות שצריך לתקן בעולם. ואמת שורש הטעם ע"י שיש לו ענין מיוחד באמת בעוה"ב ג"כ ממילא יש לו ג"כ הסתר והעלם המכוון לו. וכפי תיקון ההעלם זוכה לאור הגנוז כפי ערכו.

9א. רש"י: דברים ג'כ"ג

בעת ההוא. לאחר שִׁכְבַּשְׁתִּי אֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג דְּמִיתִי שָׁמָּה הוֹתֵר הַנָּדָר. לאמר. זֶה אֶחָד מֵג' מְקוֹמוֹת שֶׁאִמְרָה מִשָּׁה לְפָנַי הַמְּקוֹם אֵינִי מְנַיֵּחַ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה שְׁאֵלְתִּי אִם לֹא (ספרי).

9ב. רש"י: במדבר כ"ז:י"ב

עלה אל הר העברים. למה נסמכה לכאן כיון שאמר הקב"ה נתן נתן להם אמר אותי צוה המקום להנחיל שמא הותרה הגזירה ואכנס לארץ אמר לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת (במדבר רבה. תנחומא ט) דבר אחר כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו נכנס לשער...

10. רש"י: במדבר כ"ז:ט"ז

11. שפת אמת 183

המשך הפרשיות מבנות צלפחד והעברת נחלת אביהם להם. ואח"כ עלה אל הר העברים בו' קח לך את יהושע בו' וסמכת בו' ידך עליו אח"כ פ' התמידין ומוספין שדרשו חז"ל ל צוה את בני עלי. דהנה חז"ל אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה זקנים שבאותו הדור אמרו אוי לבושה זו אוי לכלימה זו. כי בחי' מרע"ה הוא עלמא דדכורא והוא פני חמה. ויהושע בחי' לבנה שאין לה מגרמה כלום רק שמקבלת מאור החמה והיא בחי' תורה שבע"פ דלית לה מגרמה כלום רק ע"י דרשות מן התורה הוציאו חכמים כל התורה שבע"פ. וזהו כל האסמכתות שסמכו חכמים מן התורה והוא כענין וסמכת בו' ידך עליו. והוא בחי' נוקבא המקבלת מן דכורא ולכן אמרו אוי לבושה זו דמאן דאכל דלאו דילי' בהית לאסתכולי בי'. ובאמת העברת הנחלה לבת הוא עפ"י הנהגת באי הארץ באי יהושע ובאי נוקבא. ולכן נעלם זה הדין ממרע"ה ואמרו חז"ל דין שאין אתה יודע הנשים דנין אותו. כי זה המשפט בא מבחי' נוק' ומרע"ה הי' בחי' בן. וז"ש במדרש בנות צעדה עלי שיר שנעשה הירדן כחומה בפני משה שלא יכנס לארץ לפי שהתחיל בחי' עלמא דנוקבא. וכעין זה כתב בזוה"ק ויחי דלכן כתעלה יוסף ולא הי' במדריגת השבטים לפי דבנות צעדה ולא בנים ויוסף מעלמא דדכורא למעלה מזו המדריגה וכן הוא במשה רבינו ע"ה. וז"ש עלה אל הר העברים שהוא עצמו בחי' העברת נחלה לבת ולכן לא נכנס לארץ ישראל

BaMidbar XII

Dr. Avivah Gottlieb Zornberg

1. Rashi: BaMidbar 27:4-7

(4) Wherefore should the name of our father be done away—We stand in the place of male children, and if *you say that* females are not regarded as issue *in respect to inheritance*, then our mother should marry her deceased husband's brother (cf. Deut. XXV. 5,6) (B. Bath 119b). **כי אין לו בן** [**wherefore should our father's name be done away with**] because he hath nor son — Thus *it follows* that if he had had a son they would have made no claim of any kind: this tells us that they were women of intelligence. **And Moses brought their cause [before the Lord]** — The law *on this subject* escaped him (Sanh. 8a). Here he received punishment because he had assumed a “crown” (he had set himself up as the supreme judge by saying, (Deut. I. 17) “And the cause that is too hard for you ye shall bring to me.” Another explanation: This chapter ought to have been written by Moses (i.e., like most laws in the Torah it should have been spoken to the people by Moses without his having waited until some incident made its promulgation necessary), but for the fact that the daughters of Zelophehad had so much merit, it was therefore written through them (it was their complaint which gave occasion for stating it) (B. Bath. 119a; Sanh. 8a). **The daughters of Zelophehad speak right** — *Understand the word* כן as the Targum *does*: יאות rightly, properly. *God said*: Exactly so is this chapter written before me on High (The law has long since been fixed) (Siphre). This tells us that their eye saw what Moses' eye did not see. (They had a finer perception of what was just in the law of inheritance than Moses had) (cf. Tanach). **כן בנות צלפחד דברת** — “They have made a fair claim.” Happy is the person with whose words the Holy One, blessed be He, agrees (Siphre).

2. BaMidbar Rabbah: 21:11

Another explanation of the text: **Then drew near the daughters of Zelophehad**, etc. (XXVII, I). It was a distinction to them as well as to their father; it was a distinction also to Machir as well as to Joseph, that such women issued from them. They were wise and righteous women. What shows their wisdom? They spoke at the appropriate moment, for Moses was engaged upon the subject of inheritances, saying: *Unto these the land shall be divided* (Num. XXVI, 53). They said to him: 'If we have the status of a son let us inherit like a son; if not, let our mother perform the levirate marriage.' Straightway, **Moses brought their case before the Lord** (XXVII, 5

3. Yalkut Shimoni: 773 is not available in English.

4. Rashi: BaMidbar 1:1

(1) And [the Lord] Spoke [unto Moses] in the desert of Sinai...on the first day of the [second] month... [take the sum of all the congregation] etc. — Because they were dear to him, He counts them every now and then: when they went forth from Egypt He counted them (Ex. XII. 37), when *many* of them fell in *consequence of their having worshipped the golden calf* He counted them to ascertain the number of those left (cf. Rashi ib. XXX.16); when he was about to make His Shechinah dwell amongst them (i.e. when He commanded them to make a Tabernacle), He *again* took their census; for on the first day of Nisan the Tabernacle was erected (ib. XL. 2) and shortly afterwards, on the first day of Iyar, He counted them.

5. Rashi: Devarim 2:16-17

So it came to pass when [all the men of war] had come to an end...that the Lord spoke to me etc. — But from when the spies were sent forth until now, *the word וידבר* is not mentioned in this section, but ויאמר, to teach you that during these entire thirty eight years during which the Israelites were lying under God's censure, the divine Utterance (דבור) was not specially vouchsafed to him in affectionate language, face to face, and tranquility of mind — to teach you that the Shechinah rests upon the prophets only for Israel's sake (Mech. Ex. XII. 1; Siphre Lev. I. 1; cf. Rashi on Lev. I 1 towards end) אנשי המלחמה **the men of war** — men from twenty years old and upwards went to the war (cf. Num. XIV. 29 and Rashi thereon).

6a. Rashi: BaMidbar 20:25

Take Aaron by consoling words — say to him: Happy art thou that thou wilt see thy crown being given to thy son, something to which I am not privileged (Tanach).

6b. Rashi: BaMidbar 27:18

Take to thee [Joshua] — take him through *fine* words, saying: "Happy art thou, in that thou art privileged to lead the children of the Omnipresent."

7. Talmud Bavli: Mesechet Avodah Zarah 17a

They said about Rabbi Elazar ben Durdaiya that he was so promiscuous that he did not leave one prostitute in the world with whom he did not engage in sexual intercourse. Once, he heard that there was one prostitute in one of the cities overseas who would take a purse full of dinars as her payment. He took a purse full of dinars and went and crossed seven rivers to reach her. When they were engaged in the matters to which they were accustomed, a euphemism for intercourse, she passed wind and said: Just as this passed wind will not return to its place, so too Elazar ben Durdaiya will not be accepted in repentance, even if he were to try to repent. This statement deeply shocked Elazar ben Durdaiya, and he went and sat between two mountains and hills and said: Mountains and hills, pray for mercy on my behalf, so that my repentance will be accepted. They said to him: Before we pray for mercy on your behalf, we must pray for mercy on our own behalf, as it is stated: “For the mountains may depart, and the hills be removed” (Isaiah 54:10). He said: Heaven and earth, pray for mercy on my behalf. They said to him: Before we pray for mercy on your behalf, we must pray for mercy on our own behalf, as it is stated: “For the heavens shall vanish away like smoke, and the earth shall wax old like a garment” (Isaiah 51:6). He said: Sun and moon, pray for mercy on my behalf. They said to him: Before we pray for mercy on your behalf, we must pray for mercy on our own behalf, as it is stated: “Then the moon shall be confounded, and the sun ashamed” (Isaiah 24:23). He said: Stars and constellations, pray for mercy on my behalf. They said to him: Before we pray for mercy on your behalf, we must pray for mercy on our own behalf, as it is stated: “And all the hosts of heaven shall molder away” (Isaiah 34:4). Elazar ben Durdaiya said: Clearly the matter depends on nothing other than myself. He placed his head between his knees and cried loudly until his soul left his body. A Divine Voice emerged and said: Rabbi Elazar ben Durdaiya is destined for life in the World-to-Come. The Gemara explains the difficulty presented by this story: And here Elazar ben Durdaiya was guilty of the sin of forbidden sexual intercourse, and yet he died once he repented. The Gemara answers: There too, since he was attached so strongly to the sin, to an extent that transcended the physical temptation he felt, it is similar to heresy, as it had become like a form of idol worship for him. When Rabbi Yehuda HaNasi heard this story of Elazar ben Durdaiya, he wept and said: There is one who acquires his share in the World-to-Come only after many years of toil, and there is one who acquires his share in the World-to-Come in one moment. And Rabbi Yehuda HaNasi further says: Not only are penitents accepted, but they are even called: Rabbi, as the Divine Voice referred to Elazar ben Durdaiya as Rabbi Elazar ben Durdaiya.

8. Sefat Emet: 173-4 is not available in English.

9a. Rashi: Devarim 3:23

בַּעַת הַהוּא [I implored the Grace of God] at that time — After I had subdued the land of Sihon and Og I thought that perhaps the vow *that I should not enter the land* was annulled, *since this was part of the land of Canaan* (cf. Siphre and Rashi on Num. XXVII. 12). לֵאמֹר **To say** (i.e. that God should say) — This is one of the three occasions where Moses spoke before the Omnipresent: I will not let Thee go until Thou tellest me whether Thou wilt fulfil my request or not.

9b. Rashi: BaMidbar 27:12

Go up into [this] mount Abarim — Why does this follow immediately here? *Because* when the Holy One, blessed be He, said to Moses, (v. 17) “Thou shalt surely give them an inheritance in the land,” he (Moses) said, “It is me that the Omnipresent has commanded to apportion the inheritance. Perhaps then the decree *that I must die in the wilderness* is annulled and I shall enter the Promised Land!” Whereupon God said to him, “My decree remains exactly as it was (Tanach). — Another explanation: As soon as Moses entered into the territory of the sons of Gad and the sons of Reuben (the eastern side of the Jordan, which having been assigned to these tribes, might be regarded as part of the Promised Land), he rejoiced, saying: “It seems to me that the vow regarding me has been annulled in my favour.” *God therefore, said to him, My decree remains exactly as it was.* A parable! It may be compared to the case of a king who decreed against his son that he should not enter the door of his palace. He (the king) entered within the gate, and he (the son) went after him (without the father raising any objection) to the audience chamber and he after him. But as soon as he was about to enter his sleeping-chamber (his private room) he said to him, “My son, from here and further on you may not go” (Siphre).

10. Rashi: BaMidbar 27:16

Let the Lord...set [a man over the congregation] — When Moses heard that the Omnipresent said to him, “Give the inheritance of Zelophehad to his daughter,” he said to himself: “The time has come that I should ask something that I want — that my sons should inherit my high position.” God replied to him: “Not thus has entered My mind; Joshua deserves to receive the reward of his manifestations because “he has never departed from out the tent” (Ex. XXXIII. 11). — This is what Solomon said, (Prov. XXVII. 18) Whoso keepeth the fig-tree shall eat the fruit thereof.

11. Sefat Emet: 183 is not available in English.